

είταν πολύ όμορφη, είχε όμως κάτι χαρίσματα από κείνα που ξεπερνούν και μορφές κι άρχοντιές κι όλα. Φιλότιμη όσο γίνεται, κι άλλο τόσο σύμποινη. Όταν υπόφερνε κανέναν, αυτή έπασκε. Καί για να μη χαλάσει κανέναν καρδιά, τή δική της πάντα χαλασμένη τήν είχε. Τέτοια ήταν η καλή μου ή φιλενάδα. Μεγάλωσε λοιπόν, έγινε κοπέλλα, μα κανέναν να φροντίσει γι' αυτή δεν είχαν. Η μάνα της, μικρούλα όρφανή τήν άφησε, κι ο πατέρας της ξαναπαντρεύτηκε. Έστερα πέθανε κ' εκείνος, κ' έμεινε η κόρη στής μητριάς τ' χέρια. Τόπο δεν τής έδινε να σταθί εκείνη ή μητριά. Όλα τ' στραβά τής φαίνονταν πώς ή Μυρτούλα τ' έκανε. Η καρδιά μου ράγιζε σαν άκουγα τ' λόγια που τής έλεγε. Πολλές φορές τήν έπαιρνα σπίτι μας και τήν είχα μέρες εκεί για να συζάση λιγάκι. Αυτό πολύ τήν παρηγορούσε, και πάντα μου τ' έλεγε. Έτυχε μια φορά ν' έρθη ο Στέφανος, φίλος του σπιτιού μας, να μας χαιρετίσει. Χριστούγεννα έποχή. Ήταν κ' εκείνη. Από τή μια ή τρόπος της του καλοπέρασε του φίλου, από τήν άλλη τή λυπήθηκε σαν έμαθε τή ζωή που περνούσε, και μια μέρα μας τ' έκανε λόγο πώς ήθελε να τήν παρηγορήσει. Πρόθυμοι κ' έμετς όλοι καθώς είμαστε, για να τή γλυτώσουμε από τής μητριάς τ' χέρια, προσπαθήσαμε και τήν άρραβωνιάσαμε. Δεν άργήσαμε και να τήν παντρεύουμε. Όλοι χαρά είμασταν που γλυτώσε απ' εκείνη, το βάσανο, και κρυφά χαμαρώνανε τή ζωή που ζούσανε στην άρχη. Δι' έβασταζε όμως πολύ ή ζωή εκείνη. Φύτρωσε ένα σκάνταλο ανάμεσα τους κ' έκαλεψε όλη τους τήν καλοτυχία. Παραστράτησε ο Στέφανος... Δεν μπορούσε πια ή Μυρτούλα με κανέναν τρόπο να τον φέρη στον ίδιο δρόμο. Μήτε λόγια μήτε παρακλήσια μήτε δακρυα μαλάκωναν τή σκληρή του καρδιά. Αρχίσανε λοιπόν να λογοφέρουν και να περνούσε μαύρη ζωή! Τήν άποδεχόμουν νύχτα τήν καημένη, γιατί τ' είχα ντροπή να βγαίνει μέρα να τή βλέπει ο κόσμος, κ' ήρχονταν πλεμένη στα δακρυα και μούκωνε τ' παράπονά της. Τί να κάνω, έλεγα, και πώς να τήν παρηγορέσω τήν άτυχη τή Μυρτούλα! Ένωια σου, μ' ήν κλαίς, κ' έχει ο Θεός, τής έλεγα. Μην παρ' αδικαίνεσαι, και θ' αδικήσας. Έπεινα τον άντρα της χωριστά και τον παρακαλούσα να συζάση και να κη τήν τυραννή έτσι. Συβούλευα παλι εκείνη να κάνει πομονή, έσω; μετανοήσας και διορθώθι. Χίλια δυό τής έλεγα, κ' έτσι τήν καταπραΐνα κομμάτι, κ' έβρισκε τότες παρηγορημένη στο σπίτι της. Δεν περ-

νούσαν όμως πολλές μέρες, και τ' ίδια πάλε! Βάσταζε αυτή ή ιστορία κάμποσο καιρό. Φιλότιμη κοπέλλα καθώς ήταν ή Μυρτούλα, τ' πήρε κατάκαρδα, γιατί να τήν περιφρονήσας έτσι ο άντρας της. Αρχισε να λιώνη τ' ό πόδι. Σιγά σιγά δούλεψε ο σάρακας μέσα της, και τήν έρριξε στο στρώμα.

Αρχισε να δείχνει κακής άρρώστιας σημάδια. Ο γιατρός πηγαίνονέρχονταν, τί να σου κάμουν όμως κ' οι γιατροί σε τέτοια χάλια! Θυμώμαι σαν τονέ ρώτησας κρυφά μια μέρα: «Πώς πάει ή άρρωστη;» Μου λέει, τί να σου πω! Τ' κακό προχώρησε. Πήγανε βαθιά οι ρίζες του, και φαρμάκωσαν τ' στήθια τής κοπέλλας. Αχ, τήν καημένη τή Μυρτούλα, είπα σαν τ' έκουσα. Τί θ' γίνει τώρα που δεν είναι και καμιά κοιμισμένη να μη νοιώθι τ' χάλια της!

Να μη βρεθί άνθρωπος στη θέση που βρήθηκα εγώ τότες. Πήγαινα και καθίζα κοντά της, γιατί τ' έθελε και με παρακαλούσε σαν τ' ό μωρό. Έβρεχα τ' πρόσωπό της με ροδόσταμα. Αναβαν τ' μαγουλάκια της. Ανασάνε κομμάτι και με κοίταζε με μάτια βουρλωμένα. Βοήθεια! μου φώναζε. Μια έλπιζε και λαχταρούσε να ζήσας, και μια άπελπίζονταν. Απλώνε τ' κερένια της τ' χερσάκια κ' έσφιγγε τ' δικά μου, με τρόπο παρακαλεστικό και μούλεγε: Γλύτωσέ με! Τ' τί έννοιωθι μέσα μου τότες, τ' χέρι μου δεν είναι ίκανό να τ' γράψας. Αναστέναζε, και θρηνοούσε πώς βγαίνανε φλόγες από τ' στόμα της. Μαννούλα μου! φώναζε. Μαύρη ός είναι ή ώρα που μ' έφερνε στον κόσμο. Πάρε με, να γλυτώσω κ' έτρεχαν τ' δακρυα της άτέλειωτα! Σαν τ' φείδι γύριζε και ζητούσε να βρή ήσυχία. Μα που ήσυχία μέσα σε τέτοια φωτιά! Διπλή φωτιά, κομμάτι και ψυχή. Άλλοίμονο, έλεγα τότες μόνη μου. Άλλοίμονο σ' εκείνον που ζητεί να βρή ανάπαψη στον κόσμο, που δεν είναι άναπαμένη ή ψυχή του. Άλλοίς τον που άγωνίζεται ή καρδιά του με τέτοιες φουρτούνες. Μαύρα τ' βλέπει τότες όλα. Αζαφνα λαχταρεί και φωνάζεσαι πώς φέγγει μια έλπίδα στο λογισμό του. Μοιάζει τ' ναύτη που θαλασσοπαλεί τή νύχτα και ζητάει βοήθεια από τον ούρανό, από τ' άστρα, από τους άνέμους, κι απ' αυτόν τον έαυτό του άκόμα. Αντίς βοήθεισας όμως έρχεται τ' κύμα, τονέ βουλίζει, και πάλε τον άνεβαίνει. Δυστυχισμένο πλάσμα! Μια κλαίει, μια παρακαλεί τ' Θεό. Έλπίζει μια στιγμή, και παλι σκοτεινιάζει ο νους του. Άπελπίζεται, και παραδίνει τή ζωή του

στο πέλαο. Τ' ίδια κ' ή δύστυχη ή Μυρτούλα. Με τέτοια άγωνία κι άπελπισία παράδωσε τή βασανισμένη της τήν ψυχή.

Ήρθε τότες στα συλλογικά του ο Στέφανος. Έίδε τ' κακό πόφερε μονάχος στο κεφάλι του. Άργά έύπνησε κ' είδε τή δυστυχία του. Που να φύγω, και που να πιάσω, φώναζε. Ως εκείνη τήν ώρα θάρρει πώς ψέματα του τ' έκανε ή γυναίκα του. Μήτε τ' μέσα τονέ χωρούσαν πια, μήτε τ' έξω. Άνεδοκ' ατέβαινε φουρτουνασμένος, και καθώς πήγαινε να καθίσας, του έρχότανε μια στενοχώρια, κοκκίνιζε, φούσκωνε τ' αίμα του, θαρρούσε να τον πνίξας, σηκώνονταν κ' έφευγε. Σαν τρελλός γύριζε μέσ στο χωριό κ' έστερνε τ' μαλλιά του. Δεν πέρασαν πολλές μέρες, και τονέ βρήκανε κουδριασμένο έξω από τ' νεκροταφείο τήν πόρτα.

Μόλιθος, Γενάρης 1907.

ΕΥΡΥΔΙΚΗ Ι. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ΣΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ ΜΟΥ ΦΙΛΟ

Π. ΣΚΙΑΤΣΟΥΝΗ

Σε Σένα, που μοιράζεις τή ζωή με τους αγαπημένους μας νεκρούς, που μες σ' τής κομποζάλης τή βοή τους μυστικούς των τούς παλμούς άκούς. Σ' Έσ' τ' λόγια έτούτα τής ψυχής (') που γράφω για τ' φίλο μας με πόνο που με καημό και σ' τονέ θρηνεύς, σε Σένα, αγαπητέ μου, αφιερώνω.

Λαζούρι, Μάρτη του 907.

ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΑΒΑΙΧΟΣ

(') Είναι τ' ποίημα «δάκρυα στο θάνατο του Ν. Κορνημένου» που δημοσιεύτηκε στο 242 φύλλο του «Νουμά».

ΤΟ ΔΡΟΜΑΛΑΚΙ

ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ

Ήτανε μεγάλη γιορτή, μιαν φωτεινή Άπριλιάτικη ήμέρα. Έστερα απ' τήν κακή βαρυχειμωνιά όλη ή πλάση απ' άκρη σ' άκρη, άνθρωποι, δέντρα, λουλουδια, ως και τ' μικρότερο σπυρί του άμμου στην άκρογιαλιά, παίρνανε τ' μερτικό τους απ' τ' πανηγύρι του Ήλιου. Κ' ήτανε τότες ή χαρά που άνέβαινε απ' τή γη στον ούρανό, που έμοιαζε σαν βαθεία θλίψη μις άπέραντης ψυχής, που ποιούσε για τή ματαιότητα της.

Στ' ή μεγάλη έξοχική στρατά, με τίς πυκνές δεν-

τίσσερεις του Χριστού, άφανε τ' λαμπρό του τ' έργαστήρι, τ' έργαστήρι τής Όλιας! Η Όλια τώρα τονέ φώναζε άπάνω, κοντά, πιο κοντά στην άβυσσινή που άγριο καρτέρι τής έκανε κρυμμένος ο Χάρος. Μεταφέρθηκε στην κρεββατοκάμερή του με τ' χαρτιά του, με τ' σημειωματάρια όπου δεν ξεχνούσε ποτέ του, μέσα στους λογαριασμούς του, να βαλ' και μια λεζούλα θυμητό για τήν Όλια. Κουβαλλήσε στην κρεββατοκάμερή του και τ' χρειαζόμενα βιβλία: όταν τάποτέλειωνε, κατέβαινε στ' έργαστήρι κ' έφεανε άλλα. Δούλεψε, δούλεψε και δούλεψε, όπως δεν είχε δούλεψε ως τ' τότες. Που έβρισκε τον καιρό; Αλήθεια, σ' να πρόσεχε ως και στο δευτερόλεπτο, σ' να τ' άρπαζε με τ' χέρι, μήπως και τ' ό ξεφύγας άχρηστο κενύνα. Τ' δέκα λεφτά που θερμομετρούσε τήν Κατινούλα, έπρεπε κατ' να διαβάσας, και τόντις σε διαστημά τω μ' ήνω, διαβάσε σωρούς και σωρούς από κείνα που του στέλνανε, μην προφταίνοντας όζω από τή θερμοκρασία. Έλεγε πώς ή Κατινούλα τονέ βοηθούσε στην έργασία του. Ο ίδιος τής έλλαζε τ' σακκά της τ' καουτσουκίνο, για να είναι πάντα ζεστό στ' ήμισυ. Άνέβαινε τή νύχτα, προτού π' αβγήσας, να τής τ' σηκώσας. Κάθε μέρα, με τήν Άννα, ή ώρα δεκάμισυ τ' ό

πρωί, φροντίζανε για τ' πλύσιμο τής φούσκας, κ' ή ώρα έξη τ' βράδι, για τ' πλύσιμο τής πληγής. Ο Άντρεας έβαζε τ' νερό να βράζας, γέμιζε τ' δοχείο, τ' άνακατέβε με ώρισμένο ποσό είτε πρωταργκόλι για τή φούσκα, είτε όζυγωνωμένο νερό για τήν πληγή, όπου πολύ πιτ' ήδαε βουτούσε τήν κάνουλα τή γυάλινη με τ' δυό δάχτυλά του. Τ' πρωταργκόλι, για τίς σταλαξίες, τ' σταλομετρούσε στο μεταλλένιο τ' συριγγάκι, σοβαρά σοβαρά, σ' να μετρούσε τίς συλλαβές κανέναν στίχου του Σοφοκλή του. Η Άννα κι ο Άντρεας, ή Άννα με τήν παντοτινή της καλοσύνη, ο Άντρεας με τήν ήμερή του τήν ένέργεια, στεκόντανε, κατ' τ' λόγο τής Κατινούλας, σ' δυό άγγέλοι στα πλεθρά της, που τής φυλάγανε τή ζωή. Μα ή Άννα, καθώς θ' άδουμε κατόπι, άβώστησε ξαφνικά, κι από τίς είκοσι έφτά του Γενάρη, παρασκευή, έμεινε μόνος ο Άντρεας και μόνος θεράπευε τήν Κατινούλα. Η άδερφή της ή Μαρία, που τήν είχανε σπίτι και άδερφή, έρχότανε για τ' πλύσιμο τής πληγής, να του βαστά τ' δοχείο, ενώ κρατούσε τήν κάνουλα. Με τ' πλύσιματά όμως δεν έπαβε ή δουλειά του. Νόμισε ο Άντρεας πώς ή Κατινούλα στην κρεββατοκάμερή του θ' άπρογεμάτιζε με περισσότερη όρεξη. Αφ' ή κοίταζε τήν κάμερα

τήν άδειαν, που δεν τή συγκρίζε πια σαν και π' ότ' α, έκλαιε και δεν έτρωγε. Τίς είκοσι έξη του Χριστού τής στήσανε τ' λοιπό χωριστο τραπέζακι στην τραπέζα, να καθεται μαζί τους τ' μεσημέρι. Καταχάρηκε ή Μορίτα κ' ή Κατινούλα με τίς κουδέντες έννοιωθε τ' στομάχι της να ζωντανέθι. Έπειδή κ' ήτανε αδύνατη άκόμη, ο Άντρεας, πριν από τ' μεσημέρι κ' ύστερας από τ' φαγι, τήν κατέβαζε ή τήν άνέβαζε από τήν κάμερή της στην τραπέζα κι από τήν τραπέζα στην κάμερή του ως τ' δειλινό. Τότες άκουμπόυσε παλι άπάνω του στ' σκάλα για να παρ' να π' αβγήσας στις πέντε. Τήν πρώτη του Φλεβάρη, μπόρεσε κ' έκαμε κάμποσα βήματα στην άλλιά και στο μπαζεδακι: τίς τίσσερεις, ξαναείδε τ' έργαστήρι και άκούπισε στ' βιβλιοθηκούλα τ' πραμάτια τής Όλιας! Ο Άντρεας έννοείται στο μεταξύ τήν πρόσεχε κ' έπρεπε να τήν προσέχας σαν τ' παιδάκι. Τ' βράδι, στο γέμα, δεν τάμελούσε ποτέ του να πεταχίτ' μια στιγμή, να δ' ή πώς τρώε. Δεν πεινούσε. Καί τ' ήζερε ο Άντρεας τί σημαίνει να μην πεινάς όταν έχεις πνευμονόφτις. Έτσι και τότες δεν πεινούσε στην έξοχή, προτού φύγουνε για τ' Μπ... Μα έδώ δευτερο χειμώγιμα δεν έχει. Γύριζε ο Άντρεας στην

τροστοιχίες, που έφερνε ύλη στα στην ώραία την άχρογιαλιά, είχε χυθεί ο κόσμος, διασπασμένος από ήλιο. Γέροι, νέοι, παιδάκια, άντρες και γυναίκες, σε μίαν απέραντη κάμπια, με χίλια χρώματα, που σερόντανε άργα άπάνω στο χώμα, ακολουθούσανε ο ένας τον άλλο στην παράξενη λιτανεία του νεόφαντου ήλιου. Τ' άμαξια παρατρέχανε το ένα το άλλο, ποιά να φτάση γληγορότερα, σε κάποιο φανταστικό πανηγύρι, οι καθαλλάρηδες σχίζανε περήφανοι, με το ρυθμικό τους πέρασμα, το πλήθος και που και που καμμία διαβολική μηχανή, με βαθειά βουγγητά ξεπερνούσε με βάνουση δρυή πεζούς και καθαλλάρηδες, σαν άκίφαλο θηρίο, που καμάρωνε την άσχημιά του. Και ο Ήλιος που έφερνε τώρα, σιγαλά και λυπημένα προς τη δύση, άπλωνε ένα παράπονο σ' όλη τη φύση, σε να της μνηστούσε πως δε θα ξαναφανή πια στον ούρανό και πως θα κοιμηθώ για πάντα στα βάθη του Όκεανού.

Πέρα στον κάμπο ένα δρομαλάκι ξεχώριζε μέσα στην πρασινάδα. Ανέβαινε ήσυχα-ήσυχα το λόφο, στριφογύριζε σε φιδάκι και χανότανε κάπου εκεί πέρα, μακριά στα φλογισμένον όριζοντα. Δεν είχε ούτε δέντρα, ούτε σκιές, ούτε διαβάτες. Ψυχή δεν περνούσε άπάνω στο έρημο δρομαλάκι, το χώμα του ήτανε ξερό και το χρώμα μονότονο κάτω απ' το φως. Ένα γαϊδουράκι μονάχα νεογέννητο, ξαφνισμένο απ' την πρωτόφαντη όμορφιά του κόσμου, έφευγε μιά στιγμή απ' τη μάννα του, που έβρασε δίπλα, στο γρασίδι, κ' έφτασε με τρελλά πηδήματα, ως εκεί. Προχωρούσε με τα λιγνά κι άδέξια ποδαράκια του, άπάνω στο ξερό χώμα με σε λίγο ο άγωγιάντης έφτασε βιαστικός και θυμωμένος και το γύρισε πίσω στη μάννα του. Το άθωο μικρό τον άκολούθησε παραπονεμένο. Και το δρομαλάκι άπόμεινε πάλι έρημο. Μα στην έρημιά του μιά ήσυχη χαρά ήτανε χυμένη και το άσπρο του χώμα σκορπούσε γύρω στην πρασινάδα μιά εύθυμία παράξενη, καθώς το φιλούσε ο Ήλιος. Θαρρούσε πως βασιλεύοντας το λαμπρόν άστρο τούδινε μιά γλυκειάν υπόσχεση: «Έννοια σου! Για σένα μένο θα ξαναφανώ πάλι αύριο την αύγή...»

Στη μεγάλη στράτα ένας παραλυτικός καθότανε κάτω από ένα δέντρο. Ο παραλυτικός, με κλαψιάρικη φωνή, ζήτησε έλεημοσύνη από τους διαβάτες. Είχε το ένα πόδι του στον τάφο, με τα μάτια του ήτανε βαθειά και ζωηρά, σε μάτια παλληκαριού και το βλέμμα του το διαπεραστικό, έλεγε πως ξέρεi πολλά πράματα, που δεν τα ήξεραν οι άλλοι.

τραπεζαρία, μιλούσε, γελούσε καθώς πάντα, κ' έπειτα στην κάμερή του, τάποδαιπνο, έπνιγε τα δάκρυα και ξαναπίανε τη δουλειά του.

Στη δουλειά ριχνότανε, χωρίς το παραμικρό χασομέρι, άμέσως, άστροπελεκίς, άμα τέλειανε ή το ένα ή τ' άλλο με την Κατινούλα. Την είχε ανάγκη τη δουλειά, να συγκαταίεται. Περπατούσε κιόλας ταχτικά, τότε ως τη Σορμπούνα, τότε στο μαχαλά του, σε δεν πήγαινε στο μάθημα. Θωρούσε τους διαβάτες. Τους ζούλεβε κι άπορούσε με το μυστήριο, ίσως και με την άδικία της δημιουργίας. Γιατί να του πίθανε ή Όλια; Γιατί να του άρρώστησε ή Κατινούλα; Όλοι τους άφτοι που τρέχουνε στους δρόμους είναι γεροί άθρώποι, άθρώποι σωστοί. Δεν τους λείπει τίποτος. Έχουνε τα δύο τους τα πλεονία έχουνε τα δύο τους τα νεφριά. Γιατί κ' οι άλλοι να μην είναι το ίδιο; Γιατί να πονούνε και γιατί να χάνονται; Άχ! τα νεφριά σας, και τα δύο, να τα είχανε όλοι, έμοιαζε σε να έλεγε στους διαβάτες. Δάκρυα τρέχανε στα βλέφαρά του. Μα τον πόνο του τον καταπνιγε σπíti, ότι που άνοιγε την πόρτα της άλλείας. Έμπαινε χαρούμενος, κάποτε έφερνε και κάτι για την Κατινούλα: μιά μέρα της άγόρασε βίστες του Μπ..., άλλη μέρα του Πα-

λοι. Είχε άκουμπισμένο το άσπρο του κεφάλι άπάνω στον κορμό μιας πιπεριάς και κοίταζε παραπονεμένος το έρημο δρομαλάκι, που άσπριζε μες στην πρασινάδα του κάμπου.

Έρριξα μιά πεντάρα στο δίσκο του, γιατί ή χαρά κ' ή βοή του κόσμου μου έφερνε μιά παράξενη θλίψη στην ψυχή και ζητούσα να πάρω μίαν άχτίδα χαράς απ' τη δυστυχία του ζητιάνου. Ο ζητιάνος με κοίταζε με άδιαφορία, χωρίς να μ' ευχαριστήσει καθόλου κ' ή έλεημοσύνη μου φάνηκε πως του πείραζε τα νεύρα. Έγώ τον έρώτησα:

— Τι κοιτάζεις εκεί;

Χωρίς να γυρίση να με ιδή, μου είπε:

— Κοιτάζω το δρομαλάκι.

Ο κόσμος περνούσε ακόμα άτέλειωτος στη μεγάλη στράτα. Τ' άμαξια, οι καθαλλάρηδες, οι πεζοί. Έγώ ξαναρώτησα το ζητιάνο:

— Γιατί κοιτάζεις έτσι αυτό το δρομαλάκι;

Ο ζητιάνος χωρίς να γυρίση να με ιδή μου άποκρίθηκε, μ' έναν άναστεναγμό:

— Είναι το δρομαλάκι της εύτυχίας.

Γέλασα και του είπα:

— Ποιός σου το είπε τέτοια;

Ο ζητιάνος στενοχωρημένος μου μάσσησε δυό λόγια:

— Δεν ξέρω...

Στη μεγάλη στράτα οι διαβάτες ήταν εύθυμοι, ζωηροί, άλλοι γελούσαν, άλλοι καμάρωναν, άλλοι μιλούσαν δυνατά, με χειρονομίες και σχήματα. Οι πυκνές δεντροστοιχίες άπλωναν την παχειά του σκιά στο δρόμο. Ο κάμπος ήτανε δλόγυρα γεμάτος από άνεμώνες.

Γύρισα και ρώτησα πάλι τον παραλυτικό.

— Γιατί το δρομαλάκι αυτό είναι έρημο και γιατί κανένας δεν πηγαίνει από κει;

Μ' άγριοκοίταξε και μου είπε πάλι:

— Δεν ξέρω, σου είπα.

Και όμως φαινότανε να ξέρη πολλά πράματα.

— Γιατί δεν πηγαίνεις εσύ; τον ξαναρώτησα.

Γύρισε και μου έριξε μίαν άγρια ματιά απ' τα βαθειά διαπεραστικά του μάτια και μου είπε:

— Γιατί δεν μπορώ να πάω. Δε βλέπεις τα πόδια μου, που είναι πιασμένα...

Πέρα στον κάμπο το άσπρο δρομαλάκι ξεχώριζε μέσα στην πρασινάδα. Δεν είχε ούτε δέντρα, ούτε σκιές, ούτε διαβάτες. Το χώμα του ήτανε ξερό, το χρώμα του μονότονο κάτω απ' το φως του δειλιού.

ρισίου, και του Άη Βασίλη, ένα καλαντάρι από κείνα που τα λένε παντοτινά, δηλαδή που τους άλλάζει τη μερμηνή και τη χρονιά τους με τρεις κρεμαμένες κορδέλλες, κ' έτσι δεν είναι μόνο για το χρόνο, παρά μπορείς, κάθε πρωτοχρονιά και ξαναρχίζεις. Τα δώρα του δείχνανε την πάλη του με τη Μοίρα: είχε καθένα το νόημα του, οι βίστες του Μπ..., για να ξανάρθω τάχα ή σωτηρία, οι βίστες του Παρισίου, για να θάρρη πως βγαίνει έξω ή Κατινούλα, το καλαντάρι το παντοτινό, για να ξακολουθήση χρονιά και χρόνια σπíti του τη ζωή της, κι όλα τα δώρα μαζί για να γίνει αλήθεια ή πλάνη. Με την πλάνη δυνάμωνε την ψυχή του. Δίπλα στο εργαστήρι του ήταν ένα στενό καμαράκι μ' ένα γραφείο στη μέση, αντίκρυ στην τζιμινιά, όπου στεκότανε έρθια, σε γυάλινη κορνίζα, ή πρώτη φωτογραφία που του έδωσε ή Όλια. Μπροστά στη φωτογραφία της κούρδιζε ο δυστυχος, γυρίζοντας στην τρύπα το κλειδί, το σπασμένο της το ρολόι που πρόσφερε να πάη στη Βενετία, για να το πιάξη. Να τί κατάρφανε μέσα του ή πλάνη με τη θέληση. Κι όταν το φως του γκαζιού, άπάνω στο γραφείο, έπαιζε λοξά στο γυαλί της κορνίζας, που την τοθετούσε ξεπίτηδες για τέτοιο σκοπό σε θέση ώρι-

— Άς πάω εγώ! είπα μέσα μου. Κάτι θα ξέρη ο δυστυχισμένος κύτός παραλυτικός. Οι δυστυχισμένοι ξέρουν πάντα περισσότερα απ' όλους έμας τους άλλους.

Άφισα το ζητιάνο και τον κόσμο, που περνούσε άτέλειωτος στη μεγάλη στράτα κ' έσχιζα βιαστικά τον κάμπο. Το νεογέννητο γαϊδουράκι καθότανε παραπονεμένο ακόμα δίπλα στη μάννα του. Πέρασα ένα μικρό μονοπάτι κ' έφτασα ως το δρομαλάκι. Έκαμα κάμποσα βήματα άπάνω στο άσπρο, ξερό χώμα και προχώρησα λιγάκι χωρίς διαβήση. Η έρημιά κ' ή ξεραίλα μου καμανε πλήξη. Σε λίγο άρχισα να βαριέμαι και το βήμα μου σιγά σιγά γινότανε δλοένα πιο άργό και πιο άπρόθυμο.

— Ποιός ξέρεi που θα με βγάλη αυτός ο δρόμος! Είπα μέσα μου.

Έκαμα ως τόσο ακόμα λίγα βήματα, ως που έχασα πίσω μου τη μεγάλη στράτα κ' ή βοή του κόσμου άρχισε να σβύνεται σ' αυτή μου. Μπροστά και πίσω μου έβλεπα μιά λουρίδα άσπρη, μονότονη, χωρίς τέλος. Άρχισα να βαριέμαι και να μου πιάνεται ή άναπνοή μου, όχι τόσο απ' τον κόπο, όσο απ' τη στενοχώρια. Τα πόδια μου βαστούσανε καλά, με ή ψυχή μου έννοιωθα πως γινότανε παραλυτική μέσα μου, σαν το κορμί του ζητιάνου.

— Χωρίς άλλο, είπα με τον έκυτό μου, κύτός ο παραλυτικός, είναι ένας άνόητος και δεν ξέρεi τί λείει. Άς γυρίσω στη δουλειά μου...

Κοντοστάθηκα μιά στιγμή κ' ύστερα γύρισα βιαστικός, σε να με κυνηγούσαν. Πέρασα τον κάμπο γλήγορα-γλήγορα κ' έφτασα πάλι στη μεγάλη στράτα.

Ο κόσμος περνούσε ακόμα, πιο λιγοστός. Άλλοι γύριζαν πάλι απ' τον περίπατό τους με βήμα άργό και κουρασμένο. Και μου φαινότανε πως όλοι με κοίταζαν και κρυφογελούναν για την άνοησία μου, σε να ήξεραν το κάμωμά μου. Ο ζητιάνος ήτανε ακόμα καθισμένος στη ρίζα της πιπεριάς. Μου φάνηκε πως με κοίταζε κι αυτός και κρυφογελούσε, για τη δειλία μου. Το δικό του το κρυφογέλασμα με πείραζε περισσότερο, κ' εγώ δεν ξέρω γιατί κ' έκαμα να προσπερσώ μπροστά του, φεύγοντας τη ματιαν του. Αυτός όμως με είδε και μου μούρμουρε:

— Γύρισες πίσω και του λόγου σου;

Κοντοστάθηκα ντροπιασμένος και του είπα, κκωντας το θυμωμένο:

σμένη, αντιφέγγανε στα μαλλιά της από το φως της λάμπας δυό άχτίδες, δυό διαμαντια. Τα κοίταζε, σε νάλαμπε στα μάτια του ή ελπίδα ξαναστημένη. Την πλάνη την έχει ανάγκη ο νους ο γεωμετρικός, που τα θέλει: όλα ίσια στέν κόσμο, δεν τα βρίσκει και τα πλάθει. Μα ή πλάνη του άφτη δεν τον πλκνύσε πια στα βαθιά της καρδιάς. Κάποτες νικούσε ο πόνος. Όρμούσε ο Άντρέας στο εργαστήρι του το πρωί, κι άμα κλείδωνε την πόρτα, χτυπούσε τα στήθια του, έπανε στα κλάματα και φώναζε φώναζε, κλαίγοντας άνεμπόδιστα με τον ποιητή του:

Ω φάος άγρόν

και γής Ισούμοιρ' άήρ, ως μοι

πολλάς μεν θρήνων φάδας,

πολλάς δ' ανιήρεις ήσθον

στέρνων λίγας αίμασομένων...

όποιαν διαφορά νής όπολειφθής.

Τα ξαναλεγε, σε νάλεγε μαζί όλο του τον καημό, κ' έκλαιγε πάλι.

Άντρέα μου, Άντρέα, έσυ που άδέρφωνες τον καημό σου με τη μονωδία της Ήλέκτρας, έσύ, τη στιγμή εκείνη, έσύ καταλάβαινες τον ποιητή σου και την άθρωπότητά μαζί. Ο μεγάλος ο ποιητής

— Δὲν ξέρω τί λέει. Αὐτὸς ὁ δρόμος δὲ βγαίνει πούθενά . . .

Ὁ ζητιάνος χαμογέλασε ἀδιάφορα καὶ μούρισε πάλι :

— Καὶ ποίος σοῦ εἶπε νὰ πῆς ;

Γύρισε πάλι τὰ μάτια του κατὰ τὸν καμπο,

— Κοιτάξεις ἀκόμα τὸ δρομαλάκι ; τοῦ εἶπα πειραχτικά. Ἡμουν βέβαιος πὼς δὲ θὰ μ' ἀποκριθῇ. Ἐκεῖνος ὅμως χωρὶς νὰ γυρίσῃ νὰ μὲ κοιτάξῃ, μοῦ εἶπε :

— Ὅχι. Κοιτάζω τὸ φτωχὸ τὸ γαῖδουράκι, ποὺ τὸ γύρισε πίσω ὁ ἀγωγιάντης. Εἶδες πὼς φαίνεται λυπημένο ;

— Μὰ γιατί τὸ γύρισε πίσω ; τὸν ξαναρώτησα.

— Κ' ἐσύ γιατί γύρισες ; μ' ἀρώτησε πάλι.

— Κ' ἐγὼ δὲν ξέρω. Μήπως τὸ ξέρεις ἐσύ ; Ὁ παραλυτικὸς ἀναστίναξε.

— Δὲν ξέρω τίποτε. Εἶρω πὼς τὰ πόδια μου εἶναι παραλυμένα . . .

Ἐγὼ ἀκολούθησα πάλι τὸν κόσμον στὴ μεγάλην στράτα. Ἐνα παραπνοεὺς, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω πλημμύρισε τὰ στήθη μου. Κι ὅλη τὴν ὥρα συλλογιζόμουν τὸ ἔρημο δρομαλάκι, μὲ τὸ ἄσπρο, ξερὸ τοῦ χῶμα, ποὺ δὲν εἶχε οὔτε δέντρα, οὔτε σκιές, οὔτε διαβάτες. Συλλογιζόμουν τὸ νεογέννητο γαῖδουράκι, ποὺ τὸ δίδωκε τόσο ἄγρια ὁ ἀγωγιάντης καὶ θάρρουν πὼς τὸ βόλεπα τώρα μεγαλωμένο, γεμάτο πληγές, νὰ σέρνῃ τὸ φορτίο του στοὺς δρόμους, ὑπομονετικὸ καὶ παραπονεμένο. Συλλογιζόμουν καὶ τὸν παραλυτικὸ, ποὺ τὰ πόδια του δὲ βαστούσαν νὰ τὸν φέρουν ὡς τὸ λευκὸ δρομαλάκι καὶ ποὺ τὸ κοίταζε θλιμένος ἀπ' τὴ ρίζα τῆς πιπεριάς. Καὶ ὕστερα τὸν ἐαυτὸ μου, ποὺ ἡ ψυχὴ μου παράλυσε στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ γύρισε πίσω, χωρὶς νὰ ξέρω τὸ γιατί. Ὁ ἄλλος κόσμος προχωροῦσε χωρὶς νὰ συλλογίζεται τίποτε. Καὶ τὸ δρομαλάκι ἔμεινε πάντα ἔρημο, χωρὶς δέντρα, χωρὶς σκιές, χωρὶς διαβάτες.

ΠΑΤΑΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Ὁ γιὸς τ' Ἀντρούτσου μὴ νυχτὴν
σὸ αἶμα Ἀρβανιτῶν
μὲ βάφτισε καὶ μ' ἔβγαλε
τὸ Χάνι τῆς Γραβίδας.

ΛΑΜΠΗΣ ΜΟΣΚΟΣ

εἶναι καίνοιο ποὺ κλαίει μ' ἄλλους τοὺς κλαμένους. Αἰώνια τὰ ῥητὰ του καὶ ταιριαζοῦνε παντοῦ. Ὡς καὶ στὸ στίχο τῆς ξένης κόρης γὰρ τὸν ξένο σου, Ἀντρέα, τὸν πατέρα—σοῦ, πάτερ, οὕτως . . . αἰκῶς οἰκτρῶς τε θανόντος—ἐσύ θαῖξοῦς πὼς μίλας γὰρ σένα ὁ Συφοκλῆς, γὰρ σένα ποὺ ἔρταιξες τὸν ἄδικο θάνατο τῆς Ὀλίας. Κι ὥστόσο δὲ σοῦ τσακίζεται τὸ κουράγιο. Ἀχ ! δὲν τὴ βλέπεις καὶ τὴν Ἠλέκτρα πὼς ἐλπίζει καὶ στὴν ἀπελπισία τῆς ἀκόμα ; Δὲν τὴ βλέπεις πὼς δένεται συνάμα κ' ἐνεργεῖ ; Ὅχι, τὰ δάκρυα τῆς δὲν τὰ κρύφτει· δὲν τὰ ντρέπεται κἄνε. Ἀθροπὸς εἶναι, καμωμένη ἀπὸ χῶμα κι ἀπὸ νερό ! Μὰ διὲς καὶ τὴν ἀδάμαστη δράση. Κι ὅμως τὴ νύχτα πέφτει καὶ κοιμάται. Βέβαια, καὶ τὴ νύχτα τυγχίνει νὰ κλάψῃ. Δὲν τὸχει ὅμως κἀφικημά. Δὲ σοῦ λέει πὼς ξαγρυπνᾷ. Τί νὰ τὸ πῇ ; Μήπως θέλει νὰ παραβιάσῃ τὸ φυσικὸ τῆς, τὰ θρώπινο τὸ φυσικὸ ; Μόνο τὸ πρωί, ἀντικρύζοντας τὸν ἥλιο, ἀναστεναίνει καὶ θρηνῶδᾷ. Διέ. ἀχ ! διές πὼς καὶ τότες ἀνκαλιέται το φῶς. Νὰ τῆς, νὰ τῆς ἡ θέληση κ' ἡ πλάνη ! Ἔτσι, Ἀντρέα, καὶ σύ, μελετώντας τὸν ποιητὴ τὸν παντογνώστη, θυμόσουνε ἄξαφνα μὲ τὸ φῶς ἀγνὸν τις δυὸ ἀχτίδες ποὺ λάμπανε στὸ πρόσωπο τῆς Ὀλίας, καὶ νόμιζες πὼς τὸ

Ο ΝΟΥΜΑΣ, ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν ἑλλάδα 4ρ. 10. — Γιὰ τὸ ἑξωτερικὸν 6ρ. 10.

20 λεπτὰ τὸ φύλλο λεπτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ : Στὰ κίονια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιόδρομου, (Ὁφθαλμιατρεῖο), Βουλῆς, Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηρόδρομου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα), Ἐξάρχεια, στὰ βιβλιοπωλεῖα « Ἐστίας » Ἰ. Κολάρου καὶ Σακέτου [ὁδὸς Σταδίου, ἀντικρὺ στὴ Βουλῇ]. Στὸ Βόρθ βιβλιοπωλεῖο Χριστόπουλου.

Ἡ συντρομὴ πλερώνεται μπρὸς κ' εἶναι ἐνδὸς χρόνου πάντα

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Τάδε λέγει ἡ « Ἀκρόπολις » — Ὁ ἀρχιγερναδιέρως μας — Ψυχαρισμὸς καὶ ἀντιτεμπελισμὸς — Νέοι ποὺ πειθαρχοῦνε. — Στὸ Θεοτόκη.

ΣΤΗΝ « ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ » τῆς περασμένης Τρίτης (σπλ. 1, σελ. 4) δημοσιεύθηκε τ' ἀκόλουθο παραγράφακι :

« Εἶναι ἀπελπισία μὲ αὐτοὺς τοὺς Νουμαδικούς. Ὑπάρχει μυαλὸς τῆς τοῦς διευθύνοντας αὐτὸ τὸ φύλλον, τὸ δὲ ποῖον αὐτοκρηγύχθῃ ὄργανον τῶν δημοτικιστῶν, ἀφοῦ ἐκέρυξε αὐτὸ πρῶτα δάσκαλο τὸν κ. Ψυχάρη ;

« Τὴν μίαν ἐβρίζετο δ' ἕνας, τὴν ἄλλην δ' ἄλλος. θὰ ὁπέθετε κανεὶς ὅτι ἡ ἐφημερίδα αὐτὴ ἀνέλαβε ὡς ἔργον νὰ ὁβελίξῃ σκαιῶς, ἀσυνειδήτως, μυκτηριστικῶς, πρὸς τὴν αὐτὴν τὴν ἰδέαν ὑπὲρ ἧς μάχεται. Διότι αὐτὸ βεβαίως σημαίνει τὸ νὰ ἐβρίζετο δ' Ἀνδρόαδης, ὁ κρατερός ὑπέρμαχος τῆς δημοτικῆς, διότι ἔγραψε ἐννομὰ του μὲ δ !

« Αὐτοὶ εἶναι γὰρ δέσμοι λοιπὸν, οἱ περὶ τὸν « Νουμᾶν ».

Καὶ πρῶτα πρῶτα, πιστοποιητικὰ τοῦ μυαλοῦ μας καὶ τῆς δουλιᾶς μας δὲ θὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὴν « Ἀκρόπολιν ». Ἀς τὰ μοιρῶναι τὰ πιστοποιητικὰ τῆς σὲ ἄλλους, ποὺ τὰ λογαριάζουν. Ἐμεῖς οὐτὶς τὰ λογαριάζουμε, οὐτὶς τὰ θέλουμε. Ἐνα μοναχὸ ζήτημα, νὰ μορφώσουμε ΚΑΡΑΧΤΗΡΕΣ, (τὴ λέξη, βέβαια, θὰν τὴν ξέρει ἡ « Ἀκρόπολις »), γιατί ἔχουμε τὴν ἀδυναμία νὰ πιστεῖν πὼς γὰρ νὰ προκόψῃ ὁ ἀγῶνας μας πρὸς τὸν πρῶτα καὶ δὲ τελευταῖον ἐργάτη τῆς Ἰδέας νὰ γίνῃ Πάλλης ἢ Παλαμῆς, ὅχι σὴν δύναμη τῆς πέννας, ἀλλὰ σὴν δύναμη τῆς ψυχῆς. Ἐνας ἄθροπος μὲ χαραχτήρα, καὶ καθαροσυνείδητος ἂν εἶναι, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ γίνῃ μὴ μὲ-

ρα δημοτικιστῆς. Ἐνῶ ἕνας δημοτικιστῆς, δίχως χαραχτήρα, θὰ κατακυλῇ μὴ μὲρα ἀσυνειδήτως στὴν καθαρεύουσα.

Ἀν αὐτὸ εἶναι τρέλλα, τότε δεχόμεστε τὸ δέσμο ποὺ ἐδῶ σο εὐγενικὰ μᾶς προσφέρναι ἡ « Ἀκρόπολις », καὶ δὲ μείναι λόγον τῆς λυμένης.

ὉΣΟ γιὰ τὸν Ἀντρέαδην, ἔξ μᾶς δώσει ἡ « Ἀκρόπολις » τὴν ἀδεια νὰν τῆς παρατηρήσουμε πὼς δὲ λέει ὁ λόγος, γιατί ὁ ἀγαθότατος φίλος μας δὲ βριστήκε ἀπὸ τὸ « Νουμᾶν ». Τὸ χωρετὸ ποὺ γράφηκε στὰ « Χωρὶς γραμματόσημον » τοῦ τελευταίου φύλλου, δὲν εἶναι βριστὰ, καὶ ἂν τὸ ξαναδιαβάσει μὲ προσοχὴ ἡ « Ἀκρόπολις » θὰ συμφωνήσει μαζί μας.

Τὸν Ἀντρέαδην τὸν θέλει ἡ « Ἀκρόπολις » κρατερὸς ἐπέρμαχος τῆς δημοτικῆς (αὐτὴ τὸν εἶπε καὶ ἀρχιγερναδιέρως τῆς Δημοτικῆς)· τίποτ' ἄλλο θέλει καὶ ὁ Ψυχάρης· τίποτ' ἄλλο, φυσικὰ, τὸν παραδεχόμεστε καὶ μεῖς. Μὰ γι' αὐτὸ ἴσια ἴσια ξαφναζόμεστε ὅταν τὸν βλέπουμε νὰ δημοσιεύει ἔρρα στὴν ὑπερκαθαρεύουσα καὶ βρωτιόμαστε τί θὰ κάνουμε ἐμεῖς οἱ ταπεινοὶ ἐργάτες τῆς Ἰδέας, ὅταν οἱ κρατεροὶ ὑπέρμαχοι καὶ οἱ ἀρχιγερναδιέρως φέρνουνται ἐταί, ἀντ' ἀρχιγερναδιέρως.

Πρωτὰ καὶ πάλι. Εἶναι γὰρ δέσμο αὐτὴ ἡ λογική :

« Ο « ΝΟΥΜΑΣ » αὐτοκρηγύχθῃ ἔργον τῶν δημοτικιστῶν, ἀφοῦ ἐκέρυξε αὐτὸ πρῶτα δάσκαλο τὸν κ. Ψυχάρη ».

Ἀνάγκη νὰπολογηθῶμε δὲν ὑπάρχει· νὰ φωτίσουμε μοναχὰ θέλουμε. ὅχι βέβαια τὴν « Ἀκρόπολιν » ποὺ ἔχει φῶς δικό της, καὶ νὰν τὸ χαίρειται, ἀλλὰ καίνοιο ποὺ μπορεῖ νὰ παρασυρῶνται ἀπὸ τίς κούφιας ρητορείας. Ὁ γὰρ τῶ δημοτικιστῶν δὲν αὐτοκρηγύχθῃ ὁ « Νουμᾶν », ἀλλὰ ἔργον μὲ τὴ δουλιὰ του. ἀπρὸς ἄλλα ὅπως ἔγινε ἀρχηγὸς τοῦ ἀγῶνος ὁ Ψυχάρης, χωρὶς νῆκει ἀνάγκη νὰν τὸν κηρύξῃ δάσκαλο ὁ « Νουμᾶν » καὶ χωρὶς νὰ φοβῶται πὼς θὰ τὸν κουνήσει ἀπὸ τὴν τιμημένην θέσιν του ἡ « Ἀκρόπολις » μὴ δλο τὸ λυσσασμένο καὶ ἄδικο πόλεμον ποὺ τοῦ κάνει.

Ὁ Ψυχάρης ΔΟΥΛΕΥΕΙ. Κι ὅποιος δουλεύει δὲ φοβῶται κανέναν· καὶ ὅποιος δουλεύει, ἀρχηγεῖ πάντα σὲ καίνοιο ποὺ ζοῦνε δουλεύοντας καὶ δὲν κοπροκυλιάζουνε στοὺς Καρνεῖδες χαϊδεύοντας τὸν ἀραλὸ τους καὶ τσιρίζοντας πὼς ὁ Ψυχάρης, μὲ τίς ὑπερβολὰς (! ! !) του, τοὺς χαλάει τὰς ἀγῶνα ΤΟΥΣ—τὸν ἀγῶνα ὅλη τῆς τεμπελιάς.

Μάθαμε νὰ πειθαρχοῦμε καὶ μάθαμε νὰ μιλάμε ἔσκεπα. Ἐλκτωμάτα βερὰ καὶ τὰ δυό. Τί νὰ γίνῃ ; Μπορεῖ αὐτὰ νᾶναι καὶ τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τοῦ Ψυχαρισμοῦ· ἡ πειθαρχία καὶ ἡ εὐκρίνεια. Ἀ σκανταλίζεται μ' αὐτὴ ἡ « Ἀκρόπολις », νὰ μᾶς συμπαθεῖ. Θὰ σκανταλιστεῖ ἄκομα περισσότερο ὅμ' ἀκούσει πὼς ὁ Ψυχαρισμὸς μας δὲ μὲς μπορεῖ νὰ σεβόμεστε τὸν Ἰδο (ἴσο καὶ δὲ συμφωνεῖ, γιὰ τὴν ὥρα βέβαια, σ' ὅλα μὲ τὸν Ψυχάρη), νὰ θαμάζουμε τὸν Περικλῆ Γιαννέπουλο γιὰ τὸ μοναδικὸν γαροχτήριον τοῦ ἴσου καὶ ἂν ἔβρισε ἀδιάντροπα καὶ ἄδικο τὸν Ψυχάρη στὸ « Νέον Πνεῦμα » του) καὶ νὰ τιμῶμε τὸν ποιητὴ τοῦ « Σημεριών » (ἴσο καὶ ἡ μᾶς βεβαιώνει ἡ « Ἀκρόπολις » πὼς δὲν εἶναι Ψυχαριστῆς).

Ὁ Ψυχαρισμὸς, βλέπετε, δὲν ἐισθλύνει μόνο τὸ μυαλὸν

φῶς ἐκείνο σοῦ προμηνοῦσε τὴ μελλούμενη, τὴν παντοτινὴν τὴν ὑγεία τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ'.

Ὁ ἐξοχώτατος

Ὁ χειμῶνας ἐκεῖνος στάθηκε δεινός, ἔσως μαλιστα δεινότερος ὕστερος ἀπὸ τὸ Φλεβάρη, γιατί καὶ μὲ τὴν ἀνοιχτὴν δὲν καλητερέφανε, παρὰ χειροτερέφανε τὰ πράγματα. Εἶδε κ' ἔπαθε ὁ Ἀντρέας· ὅλα, μικρὰ ἢ μεγάλα, σημαντικὰ ἢ ἀσήμαντα, παίρνανε τὸ στραβὸ τὸ δρόμο, σὰ νὰ τὸ κάνανε ξεπίτῃδες, νὰ τὸν πεισματώσουνε. Ἀκολούθησανε καὶ κατὶ κωμικὰ ἢ τραγικοκωμικὰ, σὰν προτιμᾷς. Ὅταν κούρδιζε τὸ ρολόγι του ὁ Ἀντρέας μπροστὰ στὴ φωτογραφία τῆς Ὀλίας, ὅταν ἔδωνε καὶ στὸ σπασμένο τὸ ρολόγι ζωὴ, ὅταν ἐμνησκε, ποὺ νὰ πῆς, στὴν προσεφική του βυθισμένος, ἔκουγε κάποτε πλάγι ἐναν κρότον ποὺ τὸν τάραιζε καὶ τὸν δυσχεροῦσε. Ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν τζιμινία ὅπου βρισκότανε ἡ κορνίζα, εἶχε παραθυρὸς σ' ἕνα πέρασμα ποὺ χώριζε τὸν τοῖχο τοῦ ἐργαστηρίου ἀπὸ τὸν μπαζέ. Μὰ τὸ τζάμι θολωμένο· τὸ μισσοκίπαζε· κίονας μὴ ὥραία χαλκογραφία ποὺ παρᾶσταινε τὴν Ἥδην ἀπὸ μὴ λαδοεικὸνα τοῦ θειοῦ

τῆς Ὀλίας, τοῦ περίφημου ζουγογράφου δὲν ἔβλεπε λοιπὸν ἀπὸ μέσα τί γινότανε ὅσω, παρὰ ξεδιακρίνε, ἅμα ἐρχότανε κανεὶς, μοναχὰ σκιὰς ποὺ διαβλίνανε. Μὴ μακρὴ σκία, τὴ νύχτα, ἴσια τὴν ὥρα ποὺ στεκότανε ἔρριος ὁ Ἀντρέας, ἀκκομπισμένος μὲ τὸ ἕνα χέρι στὴν καρεγλίτσα τοῦ γραφείου κάπου κάπου, πῆγαινε κάτω κ' εἶπαι γύριζε στὴν ἀβλή. Καὶ ξαναρχίζε. Ἡ σκία ἐμοιάζε σὰ νὰ εἶχε καμιά δουλειὰ ποὺ δὲν τέλειωνε, ποὺ τὴν παρῆσανε μὲ σάχλα καὶ βαριομάρα· συναμα λὲς καὶ ἀδειαζε κάσσε, κουφίνι, πανέρι, κουτιὰ γεμάτα σκουπίδια, ξεσάρωματα, βρώμικα καὶ λάσπες. Ἀνυπόφορος σαματάς. Φρίκνιζε ὁ Ἀντρέας, καὶ τὴ στιγμὴν ποὺ δόξαζε ἡ καρδιά του τὴν ἀθανασία τῆς ἀγάπης, ὁ ξαφνα συλλογιότανε τὸ χῶμα τὸ ὑγρὸ, τὸ ἄσπρὸ χῶμα καὶ τὸ κορμὶ τὸ ἀθρώπινο ποὺ λιώνει, σὰν τὸ σάπιο τὸ σκούπιδο, στὰ σκότια τῆς γῆς.

Τί ἔπρεπε ὥστόσο ; Τίποτις ποὺ νὰ τρομάξῃς. Ἀφ' οὗτο πέθανε ὁ Πέτρος κ' ἔφυγε ἡ Λουίζα, ἤρθε ἄλλο ἀντρώγονο σπῆτι, μὴ μαγείρσας κ' ἕνας δούλος. Ὁ δούλος ἀφ' οὗτο, ὁ Γιάννης, εἶτανε εἶδος ὀντάριο κακομοίρικον, μίζερο, σὰ χαμένο. Τὰ μάτια του πάντα χαμηλωμένα καὶ ὅταν τὰ σήκωνε καποτες, παρακαλιάρικα καὶ ταπεινά, εἶχανε τὴν ἐκφρα-